

הוֹצָחָה עִזִּי בְּנֵם הַנֶּהָעַן

**מראוי מקומות לעזון
בל**

לע"ג הדר צבי בהדר מרדכי ורשותו מרת רחל לאה בת הדר אברהם אליעזר הל

בס"ד, טו אלול התשע"ב. מסכת ברכות דף לב – דף לח

יבמות (ז). דהינו דוקא לעניין נשיאות כפים, אבל כשר לעובודה, וטעמא דברין דהרגו בידיו, פסול לנשיות כפים שעושה בידיו, מה שאין כן עובודה שעבוד על ידי כל אחד שפостל. ולבאורה צריך ביאור הא גם הרגו על ידי כל אחד, ויש לומר, דבעובודה הכללי פועל קדושה על ידי מעשה אדם, מה שאין כן בנשיות כפים השכינה שבין אצבעות הכהנים היא והمبرכת בדילפין בחולין (מט.) מ"ז אני אברכם".

(ז) תוס' ד"ה כל המאריך, עיין בדברייהם, והתוס' בשבת (ק"ח):
 הדוסיפו דעל כרחין אין לפרש הא דעתית בגמ' בבבא בתרא,
 ועוד אין אדם ניצול כל יום מעיון תפילה, ואינו ניצול מלחשוב
 שරאיוי הוא שיעשה השם בקשתו, דהרביה בני אדם ניצולים
 מזויה, אלא צריך לפרש שאין אדם ניצול מהעoon של חוסר
 רגונות הלר רבփילה

לאו סגי להראות זאת, אבל באליה רבא (סימן צג ס"א) חולק.
שהוא כדי שלא יהיה נראה שההתקפה עליון ממשא. ובלחם
(ח) גמ', ושעה אחר תפילתו, פירש הרמב"ם (פ"ד מהפילה טז)
בזהות הולכת בוגרתו.

ט) גם, תורהן היאך "משתמרת". הקשה בעיון יעקב אמאי לא מבקשתה הגמ' תורהן היאך נעשית. ותירץ, דודאי לא געשו אחסידים לפניו שמילאו כריסין בתורה, כدائיתא באבות, "לא עם הארץ חסיד", דאין לנו בגחסידות לפניו שמילא כרסו בתורה תחיליה, ובירושלמי הלשון "עוסקין", ולדעת הטעז' (או"ח מ"ז ס"ק א') דעתוק פירושו תורה וعمل והיינו פלפל, הרי אותו לימוד בטורה וعمل לאחר שמילאו כרטס בגרסת התורה, הוא דבשיטאהה בלרבה

המזהה בוט התרב בריבויו לא
ההמזהה דהא דנהגין לומר גם אשרי העם שכבה לו, לפי
תוב דהא קודם. לאפוקי מהנהו דאמרי אשרי הרבה. כתוב

הו. הנקה שוחרר מפוקח עבויים פ██ק. כתוב בתלמידי ריבינו יונה, דהינו גמי, למלכי עבויים פ██ק. רק היכא שחייב לפ██ק בדברים, אבל אם יכול לעקור רגלו למלקות אחר לא יצטרך להפטיק בדרכו יעשה בו דעתם

דרכם ל"ב ע"א
האמלא שלש מקראות הללו וכו'. פירוש רש"י ד"ה
אלמללא שלש, שמשמעותו שיש ביד הקדוש ברוך הוא לתיקן
יצרנו, ולהסיר יצר הרע ממנו. ובביאור מההרש"א דאיינה טענה
אמתיתית דהא הבחירה ביד האדם, אלא שהיא קצת טענה
במשפט, ותויל לזכות לעולם הבא אחורי קבלת העונש ולא
קצתנו לנו

(ב) גם, משל לפראה וכו'. בהגחות הרא"מ הורוויז' ביאר, דהני תחתיתא משלים הם כנגד החטא של הערב רב, ושל ישראל, ושל אהרון. דהערב רב דומין לאורי שדרכו להזיק, וישראל דומין לפראה שאין דרכה להזיק, ואהרון דומה לבן מלך שלא בא לידי חטא אלא מלחמת ישיבתו רצ' מחינויים

א) גם, ומה בסא של ג' רגילים וכו'. הקשה מההרא"א היא לזרעו של משה יהיה להם ד' רגילים, ג' דג' אבות ואחת של משה. וכותב דכונת הגם', אדם שלש רגילים לא עומדים בשעת הכהנש מה תועיל רgel נוספת, ובפנוי יהושע תירץ, דאמר זאת בכיוון שחשש שיקפידו האבות עליו על שלא בקש רחמים, ואמ

ג'וריהב ורשותו ביטול ישראלי

הנתקנו נפשו בעמל ושה אל' (ה) גם', לעולם יסדר אדם שבחו כו' מൻין ממשה. וצריך עיון דלעיל (לא). לפא הגמי' משלהמה שלא ישאל אדם צרכיו ואחר בכיר יתרפל, ועיין בגלוון הש"ס להגרע" שם. ובפנוי יהושע פירש דעיקר מלטה דר' שמלאי הינו לעניין שלא ישאל אדם שארבו בו בשלש האשԽנות עונת שם

דף ל' ב ע"ב

הרא"ש חילוף

שמיעיקר הדין היו מתפללים י"ח בשבת, אלא שלא אטרוחוה, ואולי יש לישב, ולאחר דתוקון להתפלל מעין שבע תפלה י"ח נראית כבקשת ערכיים והויז'ו וילותא לשבת].

(ה) גמ', אין מהווירין אותו מפניו שוכול לאומרה על הכווס. כתוב הרשב"א בשם רס"ג,adam אין לו כוס חזור, והקשה משbeta (כד). אבל אין בו קרבן מוסף (כגון חנוכה ופורים) טעה איינו חזור, אין חייב החזרתו אלים כל כך לחיבתו לחזור, ומושם הכי הבדלה במוציאי שבת נמי אין לחיבתו לחזור כיון שאין בו מוסף, וכן הקשה לגבי הזכרת טל ומטר, אמאי אם שכח ציריך לחזור. ותירץ, דהאי כלל נאמר לגבי הזוכרות שאינם קבועות, אלא שכיוון שמתפלל חייבו לחזיר בתפילהו את עניין היום, ולא נקבעו לחילק מהתפילה, אבל הבדלה טל ומטר שהם חלק ממטבע התפילה, ואילו לא החזיר לדין צריך לחזור בכל גוונא. ועיין בדבריו.

(ו) גמ', ומה תפלה דעתך תקנתא וכו'. הקשה בחידושי הרשב"א הא בסוגיין משמע, דעתך התקנה היא לחזיר על הכווס וזהו בשעה שירטו קבועה על הכווס, ולא חזור וקבועה בתפילה אלא ממשום הדענו. ותירוץ, דכוונת הגמ' דלאחר שחזרו והענו, עשו תקנה קבועה שתמיד יאמרו בתפילה גם בשיעישירו, והיינו כדי שלא יחוור וישתנה שוב ותהא מטולטלת כל היום, ואחרי שקבעו לחזורה בתפילה תמיד, היא עיקר ההבדלה, ובתפילה תמיד מבדיל, ועל הכווס רק כשים לו.

(ז) גמ', כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא. כתוב בחידושי הריטב"א (מו"ק) דהוי אסמכתא בעלמא, דמדאוריתיא שרי לחזיר שם ה' בברכה שאינה צריכה. ועיין בפניהם יהושע שכותב דין ה' נמי, והיינו משום שמשבח את הרשב"א אמר כי כתבו התוס' הכא שציריך לחזור בראש הברכה, הא הכא גברא חזוי, ומובואר מדבריו שלא חילק בין הפסיק בשיהיה להפסק בדיבור. והחנני יהושע כתוב דבדברי התוס' לעיל (כב): ד"ה אלא, מבואר דסביר דכל היכא דמפסיק מלחמת אונס אף דגפו חזוי, אם שהה למגור כולה, ואף על דחוור לראש. ותירוץ, דמיירי בלא שהה למגור כולה, ואף על פי כן חזר לראש הברכה. וכן פירש הט"ז (סימן ק"ד סק"ב). ועיין שם במ"א ס"ק ה' דמשמע שהטעם שחזר אף על פי שלא

דרבנן. אמנם דעת הרמב"ם (פ"א מברכות הט"ז) דאסור מדאוריתיא דונושא שם שמיים לשוווא. וכותב המשנה ברורה (סימן רט"ז סק"ב) דלבcoli עלמא המזוכר שם ה' בחיננס בלבד ברכה כלל, וחשיב הזכרת השם לבטלה, ואסור מדאוריתיא, ועיין עוד במגן אברהם (סימן רט"ז סק"ו) שambilא שגמ' דעת התוס' והרא"ש דברכה שאינה צריכה אינה אסורה אלא דרבנן. אכן דעת הרמב"ם (פ"א מברכות הט"ז) דאסור מדאוריתיא דונושא שם שמיים לשוווא. וכותב המשנה ברורה (ח) גמ', טעה בזו ובזו מהו. הררא"ש ותלמידיו רבינו יונה פירשו דהינו שלא חזר הבדלה בתפילה וגם טעם לפני שהבדיל, אמנם האור זרע (חלכות מוציאי שבת סימן צ"א) פירש, שלא חזר בתפילה, ובבדלה בירך בורא פרי הגפן ובורא מאורי האש, ושכח ברכת ההבדלה, ועל דין חשיב טעה בהבדלה. ובביאור הלכה (סימן רצ"ד ד"ה ואם טעם) כתוב, שכן פירש הרמב"ם וכן משמע ברש"י.

דף לג ע"ב
ט) גמ', אל' כי קידוש וכו'. הקשה הפני יהושע, אמאי פשיטה ליה בקידוש ולא هي ברכה שאינה צריכה יותר מהבדלה.

רגלים עדיפה מההפסיק בדברים.

(יב) רשי"י ד"ה הא דאפשר בקוצר, כגון שסמרק למגור תפלו. ובתלמידי רבינו יונה פירש שיכול ל��ר כל ברכה וברכה.

(יג) גמ', כתוב בתורתכם רך השמר לך וכו' וכתייב ונשמרת מסכנה, אלא צווי להשמר מאיסור עבודה זהה ותבנית פסל, ובשבועות (לו). דרישין לקרה ד"ך השמר לך" לאסור לקלל עצמו. מכל מקום יש לומר, דבמו כן דרישין ליה אשמירת נפשו מסכנה, ומה שלא הפסיק אותו חסיד כי לא חשש לטסנה. ובגאון יעקב (הבאו דבריו בחידושי הגאנונים בעין יעקב) כתוב, דהאי קרא קאי על שמירת נפשו מסכנה. ובר"ז בשבועות (י. מדפי הר"ף) כתוב, דמהאי קרא ילפין שאסור להרוג עצמו, אבל האיסור לחבול בעצמו לא ילפין מיניה, אלא מ"וכפר עליו מאשר חטא על הנפש", דאסור לאדם לצער עצמו.

דף לג ע"א

(א) תוס' ד"ה אבל עקרב טוסק, בירושלמי קאמר אם היה נשח מרתייע לבא נגדיו. הררא"ש גרס "מרתייח".

(ב) בא"ד, אבל לתחילת ברכה מיהיא יחוור. הראשונים לעיל (כב): נחلكו, האם הדין דחוור לראש התפילה היכא שmpsik מלחמת אונס ושזה לגםור את כולה, נאמר דוקא היכא דגברא לא חזוי, או גם היכא דחווי, דעת הר"ף דאף בחזוי חזור, ודעת הראב"ד (הובא בחידושי הרשב"א שם) דאינו חזור, והקשה הרשב"א אמר כי כתבו התוס' הכא שציריך לחזור בראש הברכה, הא הכא גברא חזוי, ומובואר מדבריו שלא חילק בין הפסיק בשיהיה להפסק בדיבור. והחנני יהושע כתוב דבדברי התוס' לעיל (כב): ד"ה אלא, מבואר דסביר דכל היכא דמפסיק מלחמת אונס אף דגפו חזוי, אם שהה למגור כולה, ואף על דחוור לראש. ותירוץ, דמיירי בלא שהה למגור כולה, ואף על פי כן חזר לראש הברכה. וכן פירש הט"ז (סימן ק"ד סק"ב). ועיין שם במ"א ס"ק ה' דמשמע שהטעם שחזר אף על פי שלא

שהה, משום שפסק בדיבור.

(ג) גמ', אמר לייה אין במילתה מיהיא גדולה היא וכו'. פירש רשי"י ד"ה במילתה, במקום שעריכה נקמה דבר גדול הוא, וציריך עיון כוונתו, והמהרש"א ביאר ד"הגדולה" הינו שהנקמה בעובדי גלולים טוביה לישראל, והחנני צירוף ב' שמות הרחמים והגבורה, דמתוך הנקמה בעובדי גלולים שהוא גבורתו יתב"ש, תבא הרחמים לישראל, וכן יש לבאר דברי רשי"י "במקומות שעריכה" דהינו הנקמה בעובדי גלולים, היא באה ב מידת הרחמים לישראל.

(ד) גמ', מtopic שהיא חול קבואה בברכת חול. ביאר המהרש"א בחידושים אגדות הטעם, כי אתה חוננתנו מבקשים שיחולו ימי החול לטובה ולברכה, וברכת חול דהינו ברכת חון הדעת, כוללת הכל, כאמור (נדרים פד.) דעת קנית מה חסרת, והמ"א (בסימן רצ"ד) מביא מהירושלמי דהטעם ביוון שאסור לבקש ערבי קודם שיבידיל. [וטעם זה הביא במשנה ברורה (סימן רט"ח ס"ק ב'), וציריך עיון, דהוא לעיל (כא). איתא בוגמ',

הדרות חזון מילוי

המודות, וכן הוא (להבדיל) נמי במלךبشر ודם, כמבקש מאתו חסד וرحמים מסדר לפניו שבחו של מלך רחמים הוא, וכי שמקש מאתו דין על חבירו, מוכיר לפניו שהוא תקיף ובבעל יכולת, ואין בה גנאי למלך במה שאומר מקצת שבחו, שהרי איןנו מוכיר אלא מה שצורך לו באotta שעיה, מה שאין כן בחפלת י"ח שחן תפלות קבוצות, וכן שאלת הערכים נמי בעניין אחד בכל תפלותיו, וכיון שאנשי הכנסת הגדולה לא תקנו אלא לומר "הקל האגדל הגבור והנורא" שבאלו השבחים יש די והותר לעורר המודות השיכים ל"ח ברכות, אין להוטיפ יותר. יב) ועיין בתלמידי רבינו יונה שמקל בין המשבח בשמות התואר, שאסור, למספר בשבחו של מקום בעלמא, דשרי, ומכל מקום לא יאריך יותר מדי. וב恰מתה מנוח כתוב, דהקפידא דוקא בתפילה י"ח משום שרצו להורות פעם אחת שאי אפשר לסייע לטפר בשבחו של מקום, וקבעו זאת בתפילה שמתפללים ג' או ד' פעמים ביום, וכיון שקבעו זאתתו לא איכפת לנו שבמקומות אחרים מרבים בשבחו. עוד כתוב דבתפילה י"ח תיקנו לטפר בשבחו, על מנת שייכין עצמו לפני שמקש, שידע ממי הוא מבקש, ויתהר בתשובה מעונתיו, ולכך סגי בהני תלת, אבל כשבא לשבח בשבייל שבח, לא הויזון בימה שמוסיף.

דף לד ע"א

א) מתני', האמור יברכו טובי הרוי זו דרכי מינות. בתלמידי רבינו יונה הביא ב' פרושים, א. דטוביים היינו הצדיקים, ומשמע שהרשעים לא נבראו לקilos שם ה', ואיןנו כן, אבל הנברא לכבודו בראש. ב. דטוביים פירושו, אלו שהקב"ה השפיע להם טוביה והם שבעים, ומשמע שהערבים אינם צרכיהם להודות לה, ואיןנו כן.

ב) גם, ואם אין שם כהן אלא הוא וכו'. בשולחן ערוך (סימן קכ"ח סעיף כ') פירש דהינו אפילו אם אין שם כהן אלא הוא ותבטל ברכת כהנים, לא ישא את כפיו, וכן המשך המשנה "ואם הבטיחתו וכו' רשאי" מיריר רק בכחאי גונא, אבל אם יש כהנים אחרים לא ישא את כפיו אפילו אם מובהח לו שהוא חזור לתפילתתו.

ג) Tos' ד"ה אמר פסוקא, בתוה"ד, אך לשון הגמ' לא משמע בפירושו. וביאר הרוש"ש בשם הגרא", דהיכא דווקוף הפסוק נקטה הגמ' לשון זכר "ליה", והיכא דווקוף התיבות נקטה לשון נקבה "לה", ובבריותא איתא הקורה את שמע ובופלה הרי זה מגונה, שהוא לשון נקבה, אם כן משמע דהבריותא דה"ז מגונה אכופל התיבות ולא אפסוק, וכותב, דהרא"ש גרש וכופלו.

ד) Tos' ד"ה מהיבין. ירושלמי וכו'. והובא בכל הפוסקים מלבד ברמב"ם. והבית יוסף (ס"ס נ"ט) מביא שהרשבי' כתוב שלא משגחין בהאי ירושלמי, וביאר,adam איתא דהבל' היה סובר כן לא היו שתיק מיניה. והפנוי יהושע כתוב להוכיח, מהא דאיתא לסתן, adam טעה בא' מג' ראשונות חזור לברכה בראשונה, דווקולו כחדא ברכה חשיבי, והשתא אי נימא דבחדרא ברכה בתרי עניין אין צריך לחזור לתחילת הברכה, במא גיריעא מג' ראשונות, סוף סוף כל ברכה מהג' ראשונות עניין בפני עצמה היא. וכותב, דאורבא שיטת הטור והשו"ע שפטקו

ותירץ, דבקידוש אייכא למיר דציריך לךיר לקדש על ההין מדאוריתא, ואף למה שכטבו התוס' בנזיר (ד). דהוי דרבנן, מכל מקום אסמכתה מיהא הו, ועוד, דאכתי ודאי עיקר זכירה הוי מדאוריתא, ומה שתקנו חכמים לקבוע קדושת היום ברכחה מיוחדת, וליי זה ודאי שייך לקבוע קדושת היום ברכחה מיוחדת, ומה שתקנו חכמים מוחל על הקדוש ותפילה מקמי טעודה היא, ובשעת התפילה חל עליו קדושת שבת ממשום תוספת. ועוד, דבלאו הци עריך לומר בשבת ויום טוב ז' ברכות שתקנו כנגד ז' קולות, וברכחה אמצעית היינו של קדושת היום, ומהאי טעמא שייך להזכיר קדושת היום בתפילה ועל הocus מעיקר תקנת הרים, ולא הוי כברכה שאינה צריכה, מה שאין כן הבדלה, דעל הocus לא רמזיא באורייתא, ובתפילה ממשום הוספה מוחל על הקדוש בודאי לא שייכא, ומכל מקום פשיט דיש מקום להזכיר שנייהם, DSTOF סוף תקנת הכנסת הגדולה הייתה על ההין ובתפילה, וכבר נקבע כך בסדר התפילה, וגם יש לדמות קידוש להבדלה.

ו) גمرا, מפני שעושה מדותיו של הקב"הرحمים, פירש רשי"ו שהמצאות לא לרחים נתנו אלא להודיע שאנו עבדיו ושומריו מצותיו. והרמב"ם בפירוש המשניות הוסיף, דאם היו המצאות לרחים היה מצוה שלא לשחות חיים ועוף כלל. ובמורה נובכים (ג מה) כתוב כי טעם שליחות הכן וכי יש לבתנות דאגה גדולה בה, ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבתנות על בניהם" וכו'. והקשה ממתניתין. ותירץ, דמכל מקום בכל המצאות יש טעם, וזה טעם המוצה, אבל אנו מצוים לעשות לא משום הטעם אלא משום גיורת המלך על עבדיו. ועיין מדרש הרבה (שם פרשה ו') שכתב, נתמלא (הקב"ה)رحمים על העופות מנין שני' כי קראו כן ציפור לפניך", עיין שם, ובמואר כמו שכטב הרמב"ם במורה נובכים, ועיין ברמב"ן בפירוש התורה, (דברים כ"ב ו') שביאר, דמה שאמרה הגמ' כאן דין המצאות משום רחים, היינו שתכליית המצואה אינה לרchromנות על הבתנות אלא למדנו מידת הרchromנות, ואם כן יש לומר, דזו כוונת הרמב"ם במש"ב בפירוש המשניות, והוכיח זאת במא שלא אסור לשוחטם, אמנם בעשותו המצואה על מנת להשלים מדותיו, הרי נעשית המצואה בגורת הבורא, וכבדאיותה במדרש הרבה (בראשית פרשה מד פסקה א) ועוד, לא נתנו המצאות אלא לצרף בהן את הבריות. ולפי זה ידיעת הטעם, ועשיתו לשם מצאות בוראו, הוא המשלימו וזה גם כוונת הרמב"ם במורה נובכים, ואפשר להבין כך גם כוונת רשי"ו, דהשלמת מדות האדם הוא מגורות הבורא, ועכט קנית מדת הרחים משום הци היא.

יא) גمرا, אל סימתינו לכולו שבחי דמרק. כתוב בחידושים הרשב"א בשם רב האיג און דהינו דוקא ב"שמונה עשרה" אבל בתפילה אחרת יכול לקלס כרצונו, כל זמן שאינו טועה. והפנוי יהושע הוכיח זאת מודמצינו בכמה דוחנויות הרבו בשבחו של מקום, וכותב, דעל ברוך הכל לפי הזמן והעת, דכשאדם צריך לבקש רחים משאלת צרכיו לפי מה שהוא, ודאי צריך לעורר מדות העליונות הערכים לאותו עניין, ומשום הци יש לו להזכיר השבחים והתארים השיכים לאותן

הרי זה מגונה. והקשה הט"ז (סימן קי"ג סק"ד) מאי שנא מכל אמצע הברכות דמותר לשוחות בהם כרצונו, וכדראיטה לעיל (לא). בתוס' ד"ה ומוצאו, ובראשונים. ותירץ, דתיבת "הווראה" מתפרשת בשני אופנים, א. שבח והילול, ב. דרך הכנעה, [כמו הוראת בעל דין]. וכמשמעותה בהודאה הוא מראה שכונתו להכנעה, ואין כן פירוש הדברים שאומר, שימושותם שבח להכנעה, וקשה על דבריו מרכורעים במועדים שבתפילה י"ח, משמע דפירושו מלשון הוראת בעל דין, ובפרט מגדים **במשבצות זהב** (שם) כתוב בשם הלבוש טעם אחר, דבאמת תפילה י"ח יש גם בקשوت, ועל כן אין מגונה לבروع, מה שאין כן בברכת הודאה שבברכת המזון ובהלל מגונה, משום דליך שום בקשה.

(יא) מתני', יודע אני שהוא מטורף. בפירוש המשניות להרמב"ם יב) גם, כל הנביאים قولם וכו'. ביאר מההרי"ץ חיות דהביאו להא משום דבסוף הסוגיא דרישין לקרא ד"שלום שלום לרוחן ולקרוב" דאיירין ביה הכא.

(יג) גם, כל הנביאים قولן לא נתנו אלא לימות המשיח וכו' ולפיגא דשמעאל וכו'. הרמב"ם (פ"ח מתרובה ה"ז) כתוב, שככל הטובות שננתנו לנו הנביאים לישראל היו לימות המשיח, וכבר יוחנן, ובסוף פ"ט שם, פסק כשמעאל דאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבור מלכוויות בלבד, ולכוארה סתר דבריו. ותירץ הגרא"א באמרי נועם, דתרי ימות המשיח הו, א. משיח בן יוסף, ב. משיח בן דוד, ומה שכתב הרמב"ם דין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכוויות קאי על משיח בן יוסף, ומה שכתב שככל יעדוי הנביאים היו לימות המשיח הינו משיח בן דוד.

(יד) גם, מקום שבعلي תשובה עומדים. בחותם הלבבות (סוף שער התשובה) ביאר הטעם, דבעל תשובה הוא עניו לפני שוחרר תמיד את חטאיו (וכדכתיב בתהילים פרק נ"א "וחטאתי נגיד תמיד") אך צדיק גמור בקהל יכול להכחיש בגאותה.

(טו) גם, שם. כתוב מההרי"ץ בחידושי אגדות, דכל הני מימרות דרחב"א אמר רבבי יוחנן לא פלייגי אהדי, דהנביאים قولן נתנו לנו למשיא בתו לתלמיד חכם בימות המשיח, אבל תלמיד חכם אףלו בימות המשיח עין לא ראתה וכו', וכן משיא בתו לתלמיד חכם, עין לא ראתה, ובעלי תשובה אףלו בעולם הבא יהיה שכרם כפי נחמות הנביאים, והטעם לפני שగבר עליהם הכה הוגשמי (כי בפועל עשו עבירות קודם שבבו) וכן שכרם יהיה יותר גשמי.

(טו') גם, אלא הוא דומה בעבד לפניו מלך ואני דומה כשר לפניו המלך. בעין אליו ביאר דרבנן בן דושא היה גדול בכח התפילה, והינו בחינת "עבד", ורבבי יוחנן בן זכאי היה גדול בכח התורה, והוא בחינת שר, והינו על פי הזוהר הקדוש, שכתב שהעוסק בתורה הוא בבחינת בן, והעוסק בתפילה הוא בבחינת עבד. ואיתא בעבודה זורה (ד:) דבשעה שהקב"ה עוסק בתורה המשפט הוא בדקוק דתורתה היא אמת, ועל כן ביוון דרכי חנינה בן דושא היה גדול בכח התפילה, דבריו נשמעים טפי.

(יז) Tos' ד"ה חצוף. בתוס' ד', יש לומר דהחתם מירוי בהר

בירושלמי, וצריך עין. (ה) Tos' ד"ה לא יענה אמן, בתוס' ד', ש"מ דעתנית אמן לא חשיב ליה הפסקה מאחר שצורך תפללה הוא. הקשה הייעב"ץ דלעיל (כא): הביאו התוס' בשם הירושלמי שאסור לעונת אמן דהקל הקדוש ושומע תפילה באמצעות י"ח, אלמא דהו הפסקה. ותירץ, דאין כוונת התוס' הכא דכל אמן איינו הפסקה, אלא דוקא אמן דברכת כהנים דהו מענינא דשים שלוםDKAI ביה. (ו) Tos' ד"ה אמצעיות. בתוס' ד', או לא הזכיר בין ראש השנה ליום הכיפורים זכרנו וכו'. כתוב בתלמידי רבינו יונה, ואף לחזור על זכרנוומי כמוך משום דאינם חלק מהתפילה, ואך לדעת הסוברים שצורך לחזור, היינו דוקא בראש השנה ויום הכיפורים שהם עיקר הדין והחתימה ויש בהם מוסף, אבל לא בשאר ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

(ז) Tos' ד"ה לא ישאל אדם צרכיו וכו', בחידושי הרשב"א מביא בשם רב האי ובה"ג, דגבג' ראשונות לא ישאל אפילו צרכי ציבור, ואין לומר זכרנו, וכן אי אפשר לשאול צרכיו בברכת מודים, ולא יאמרו "אביינו מלכנו זכור רחמי וכו'", ובגהגות מיימוני פ"ו מתרפילה ה"ג מביא בשם רבינו שמחה שפירים דעת הבה"ג האוטר, דסבירא ליה לצרכי יחיד נינהו, אבל אליו נמי מודה לצרכי רבים שרי. והרואה"ש מוכיח לצרכי רבים שרי מהא דהקלר יסיד קרובץ, והוא היה תנא ואולי היה ר"א בן שמעון בדמשמע בפסיקתא. [ועיין בمعدני יו"ט כאן שהאריך]

(ח) גם, אמר רב חסדא כל המבקש וכו' אין צריך להזכיר שמו. הקשה הייעב"ץ מהזוהר הקדוש (פרשת וישלח) שהוזכר יעקב לפרש "הצילני נא מיד אחי מיד עשו" ולא הווה סגי לומר מיד אחיך, דהמתפלל צריך לפרש תפילתו, ומאי שנא מהכא. ותירץ, דהיכא דאיינו מזוכר כלל האיש אין צריך לפרט שמו, אבל כשמזיכר ואומר "מיד אחיך" צריך לפרש תפילתו, ועל כrhoו הוצרך לומר "מיד אחיך" כי אחר כך המשיך ואמר כי ירא אונכי אותו". ואין להகשות דהיה סגי ליה לומר "הצילני נא אונכי אותו". וכאן להקשות דהיה סגי ליה לומר "הצילני נא ממנה" וקמי שמייא גלייא דכוונתו לעשותו, דמה שאיינו צריך לפרט דוקא על עצמו בקש החכלה על מי או ממי, אך הפירות "כי ירא אונכי וכו'" לא סגי אי לא מפרט, אי נמי אולי אפשר לחלק בין פירות הבקשה על מי שהוא, או להינצל ממי שהוא, ועיין במגן אברהם (סימן קי"ט סק"א) שכתב בשם מההרי"ל דכשմבקש הבקשה בפנוי אין צריך לפרט שמו, ושלא בפנוי צריך לפרט, ולדבריו נמי מטורץ דהחתם הווה שלא בפנוי עשו.

דף לד ע"ב
(ט) גם, כהן גדול תחילת כל ברכה וברכה. הגרא"ג גritis "ויסוף". וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מתרפילה ה"י). ועיין שם בסוף משנה, שכתב דאפשר דהרבנן גritis "תחילה וסוף כל ברכה", ואפשר דסבירא ליה דרי' יצחק בר נחמני אתה לאווסף על ר"ש בן פזי דסבירא ליה דכrouch בסוף הברכה, והווסף דכrouch נמי בתחלת הברכה.

(י) גם, הבורע בהודאה הרי זה מגונה. כתוב בשולחן ערוך (או"ח סימן קי"ג סק"ג), הבורע בכל קומה לפניך תשתחווה או בולך לבדוק אנחנו מודים או בהודאה דהילל וברכת המזון

ד"ל לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא", וממילאתו ליבא סברא לבך, ורק ברכות המזון דילפין לה מקרה, חייב לברך מספק, אף דליקא סבר, משום דספקא דאוריתא לחומרא, וסימן שעדרין ציריך עיון.

ו) גם, ילק' אצל חכם וילמדנו ברכות וכו'. כתוב בתלמידי רבינו יונה, דאיתך אם לא לימד הלכות ברכות אלא יברך על כל דבר שהכל יצא מידי מעלה, אלא דמלול מקום ציריך לילך אצל חכם וילמדנו מה ציריך לבך, [ואין כוונתו שלכתהילה מותר לעשות כן, דוודאי אסור], (עיין משנה ברורה סימן ר"ב ס"ק פ"ד), אלא כוונתו דמלול מקום נפיק מידי מעלה].

(ז) Tos' ד"ה דבר, בתוה"ד, דaicא למperfיך וכו' שכן חייבים בפהה. הקשה הפנוי יהושע ממתניתין דפאה (פ"ד) דתאננה פטורה מפייה, ואם כן נילך מתאננה, עוד הקשה לשיטת ר"ת בפסחים (נג:) דהא דאלנות חייבים בפייה נמי לא הוא אלא דרבנן. ובהגחות הרاء"מ הורוויז'ן תירץ לקושיא דתאננה, דaicא בגיןות שוח שהוא מין תננה וחיבין בפהה, ואם כן שפיר איכא למperfיך שכן יש במינו פייה.

(ח) בא"ד. דבריהם צריכים ביאור, כיון שכתבו דלפירוש רשי'iacא למperfיך מה להנך שכן חייבים בפייה, איך כתבו מתחילה דaicא למperfיך כמה תוכיח, וביאר המהרש"א, לדדריהם יש לדחוק קצת, דהגמ' לא רצחה למperfיך מדבר שאינו בר נתיחה מנלא, כיון דaicא למperfיך כמה תוכיח, ונעצר לדוחות שכן חייב בפהה, ולא רצzo להאריך, מה שאין כן לרשי'iacת שפיר בפשיות, כיון דבאמת הקושיא היא מדובר בלבד בנטיעה.

דף לה"ה ע"ב

ט) גם, כל הננהנה וכו' באילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל. ביאר הגדר"א (נדפס בסוף ש"ת חלק ח') דמי שמקבל טובה מזולתו ואינו מכיר לו טובעה עלייה אין לו לצפות שיחזור הנזון להיטיב לושוב, ועל כן הננהנה بلا ברכה, גורם ליטולק השפעת הטוב מהקב"ה לעולם, דaicנו מכיר לו טובעה, ובכך גוזל לכנסת ישראל.

ו) גם, בזמן ישראלי עושין רצונו של מקום. הקשה בעיון יעקב דאתני אין הדגן שלהם, דהקרה ד"זאספת דגנ"ר" מיריע קודם ברכה, ואמרין לעיל דקדום ברכה לה' הארץ ומולואה. ותרץ, דכיוון דוודאי יברכו כבר נקרא הדגן על שםם, ועוד דהא ציריך לבך על הראה בשעת הלבלוב, ואם כן קודם האסיפה הוא כבר שלהם. [אמנם ציריך עיון, הא בדגן וכדומה אין לבלב וAINו מביך ואיך נהפר לדגנ'ן].

יא) גם, ובזמן שאין ישראלי עושין רצונו של מקום מלאכתי נעשה על ידי עצמן שנא' וכו'. בנפש החיים שער א' פ"ח ביאר, אין הכוונה שראשאי אדם לבטל מתלמוד תורה בשביב פרנסה, אלא שבזמן עסקו לפרנסתו יהיה מהרחר בדברי תורה, והיינו מה שכתב "הנаг בהן מנהג דרך ארץ" דהינו עם התורה.

יב) Tos' ד"ה כאן בזמן ישראלי וכו'. המהרש"א בחידושי אגדות תירץ קושית התוס', דוודאי פרשת והיה אם שמוע אירא בעושין רצונו של מקום, אלא שאין עושין רצונו בכל דאוריתא, והוא דספק ברכות להקל, משום ספיקא דאיסור

המוריה. וביאר הב"ח (סימן צ') דהינו שבאמת התפלל במקום מוקף מחיצות, ומה שקבעו הפסוק "שדה" משום בכך נקרא הר המוריה, ולכבודה יש אפשרות לבאר, דסבירו התוס' דבבקעה אסור להתפלל כמו שכתב רש"י במקומות צניעות לבו נשבר כי חלה עליו אימת המלך, ואם כן בהר המוריה שם היה מקום המקדש ודאי לבו נשבר בקרבו ובפרט יצחק שהיה מקום עקרתו (ג.מ.פ.).

פרק כיצד מברכין

דף לה"ה ע"א

א) מתני', חז' מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן, בבית יוסף (סימן ר"ב) הביא בשם הרשב"א, דגם על יין תוס' מביך בורא פרי הגפן, דהא אמרין בגמ' סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קידוש היום.

ב) Tos' ד"ה כיצד מברכין, בתוה"ד, א"נ יש לומר דקאי וכו'. ביאר המהרש"א דאף דהאי תירוץ נמי אית ליה דעתם הברכה משומם סברא, מכל מקום לתירוץ הראשון אויל אסברא בעלמא, שהוא דחוק קצת, דתאננה קאי אסברא בעלמא שלא נזכרה כלל במשנה, אבל לתירוץ אחר אמרין להאי סברא מכח מתניתין דמצינו בה שמברכין על הנאות, ועל הדא אמר "כיצד מברכין".

ג) גם, אלא דיליף לה משבעת המינים. הקשה בחידושי הרשב"א, אם כן אמרין בעין למילך דעתבים טעונים ברכה, גם מקרא ד"הילולים", כיון דשבעת המינים טעונים ברכה, גם ענבים בכללם. ותרץ, דהוועה אמינה דקרה ד"גפן" דכתיב בשבעת המינים קאי דוקא איין, כיון שהיין הוא עיקר הפרי, ואתה הלולים למילך נמי לענבים. ועיין בגר"א (שנבייא לטעם בסמור) דמוכיח מהאי קושיא דלמסקנא לא קאי הקרא ד"זברכת" על כל שבעת המינים וליג' ארשב"א, דסבירא לייה דבכל שבעת המינים טעון ברכה מדאוריתא.

ד) גם, אלא סברא הוא אסור לאדם שינהנה וכו'. כתוב בחידושי הרשב"א דלמסקנת הסוגיא ברכה דלאחריה בשבעת המינים בלבד היא דאוריתא, דהא קרא ד"זאכלת ושבעת וברכת" קאי על כל שבעת המינים מבואר בגמ'. אבל הרמב"ם (פ"ח מברכות הי"ב) פסק, לכל הברכות אם נסתפק אינו חורז ומברך, מפני שהן מדברי סופרים, ודיקוק הכספי משנה (שם) דסבירא לייה לכל הברכות מלבד ברכות המזון, והוא דרבנן. ובהגחות מיימוני (שם) כתוב, דעל כרחין ברכות מעין שלש אינה מן התורה, דאי קאי "זברכת" נמי אשבעת המינים למה לא יברכו עליהם שלש ברכות, ובביאור הגרא"א (סימן ר"ט ס"ג) ביאר, דהוכחת הרמב"ם מהא דחווצרכו בתחילת הסוגיא ללימוד זית מ"כמה וכרכם" וכן הבריתא דיליף מ"קדש הילולים", שמע מינה ד"זברכת" לא קאי על שבעת המינים.

ה) גם, שם. בפנוי יהושע הקשה, אמרין כל הברכות הוי דרבנן הא למסקנת הגמ' סברא היא, ובכל מקום סברא מועילה לאשווי לדאוריתא, כדקשה הגמ' בכמה מקומות "למה לי קרא סברא הוא". ותרץ, דיתחנן דבאמת כל הברכות דאוריתא, והא דספק ברכות להקל, משום ספיקא דאיסור

וישמה, וצריך עיון. יז גמ', אילימה דקה שנייה ליה אוזוקי מזוק ליה. פירוש רשי' ד"ה אוזוקי מזוק, לגופיה, ואין זו אכילה שטוענה ברוכה, דגביה ברוכה ואכלת כתיב. ולפי זה ביאר הראה המשמן של תרומה, דאינו משלם את החומרה, דלא חשב אכילה היכא דמזוק לעצמו, דגביה חומש אכילה כתיב, והראיה דכיוון דמזוק ליה אינו אכילה ואין טען ברוכה. והקשה הגרע"א מה הראה, הא שפיר יש לומר דאכילה המקות חשיבה אכילה, והטעם דפטור מחומש משום דהוי "שלא בדרך אכילתון", דאיתא בפסחים כד): וכל משקין היוצאים מן הפירות הוא שלא בדרך אכילתון, וכן פטור מחומש, אבל הכא לגבי ברכה מונלן שלא יברך, סוף סוף הוא קאכיל, וכותב לפреш, דמה שאומרת הגמ' דעת דבר המזוק אין לברך, מסברא ילי' לה, שלא תיקנו ברוכה על דבר המזוק, והראיה מתרומה היא רק דשתית שמן מזוקה. ובתלמידי רביינו יונה כתוב הטעם שאין לברך על דבר המזוק משום שאיןו בדרך הנאותו, ולפי זה היא גופא הראה מתרומה, שדבר המזוק נחשב שלא בדרך הנאותו, ומתרצת קושית הגרע"א.

דף לו ע"א

א) גמ', פשיטה מהו דתימא וכו' לא לבריך עליה כלל. הקשה הצל"ח, היאר סלקא אדעתיה לומר שלא יברך כלל, למא סלקא דעתך שלא יברך פרי העץ אלא שהכל, ואין לומר שלא היה צד לגמ' לומר שציריך ברכה, אבל לא ברכתו הרואה, זהה על בריחין מסברא יש סברא לומר כן, די לאו הци, אמראי הוצרך שמואל לומר "MBERCHIN ULIO BORA PRI HAZ", למא דMBERCHIN ULIO, וממילא ידעינו דMBERCHIN ULIO BORA PRI HAZ, אלא על מוכח דהוה אמיןא דMBERCHIN ULIO BORA PRI HAZ, קושית הגמ' "פשיטה", דPsiuta Adams ציריך ברכה מברך בורה פרי העץ דין צד לומר שMBERCHIN ULIO מהר שכהל, ואם כן למה فهو להני אמראי להאריך בלשונם לומר "MBERCHIN ULIO BORA PRI HAZ", הוי فهو למימר מBERCHIN ULIO STAMA, ותירצה הגמ' Adams הוי לא יברכו ULIO כלל, וMBERCHIN ULIO מהר שכהל, על כן הוצרכו לומר שMBERCHIN BORA PRI HAZ.

ב) גמ', הכא אית ליה עליוא אחרינה בפת. כתוב בחידושי הרשב"א, דקמoch של קלויות שאין עושים ממנה פת, מBERCHIN ULIO בORA PRI adamah, כיון שלא שירק בה עליוא אחרינה. אבל קmach שעורדים, אפילו קלויות מברך שכהל, הוайл וקשי לקוקיאני אין דרך בני אדם לאוכלו, והקשה הגרע"א דלפי זה מה מקשה הגמ' מדוקא דברייתא, דאקמוחא דרשערி מברך שכהל הא דחויטי בORA PRI adamah, ודוחוקת לתירץ דהוא הדין חייטי, נימא דזה דבדוחיטי מברך בORA PRI adamah, משום דמיורי לדלית ליה עליוא אחרינה דהוי קmach קלויות, ובבדוערי בכחאי גוונא נמי מברך שכהל. והניחס בצריך עיון.

ג) רשי' ד"ה בORA PRI adamah, כאשר כוסס חיטין דMBERCHIN BOPHA"א, ולענין ברכה אחרונה על החיטים, כתוב בתלמידי רביינו יונה דיש לדzon מה יברך, דאפשר דכיוון דעת ז' מינימ מברכ מיען שלש, אם כן יברך על האדמה ועל PRI adamah,

מאודם דהינו במונם, זהה לא כתיב "ולעבדו בכל לבכם ובכל נשיכם ובכל מאורכם", וכיון שאינם עושים רצונו של הקב"ה להתנדב לו במונם נענשים במידה כנגד מידת שאין נעשית מלאכתן על ידי אחרים.

יג גמ', הרבה עשו וכו' ברבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידן. כתוב הביאור הלכה (סימן קנו' ד"ה סולפה בשם הספרים) דהינו לכלל העולם, אבל וודאי בכל עת ימצאו אנשים ייחידים שיוכלו לעסוק בתורה כר' שמעון, ומה שאומרת הגמ' "הרבה עשו ברבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידן" הינו הרבה בדוקא. והינו מהנפרש החיים (שער א' פ"ח) ועיין שם שדייק בדברשה ראשונה כתיב "בכל מאורך", בלשון יחיד, מה שאין כן "ויהי אם שמו" דבלשון רבים נאמרה לא כתיב בכל מאורכם.

יד גמ', מבנים פירוטיהם דרך גגות דרך חיצרות וכו'. כתוב החזון איש מעשרות (סימן ה' ס' ק ט"ז) דתיבות "חיצרות" טעות סופר, זהה עיקר ההכנסה בדרך כלל היא דרך חיצרות, וכן ליתא להאי תיבה בגיטין (פ"ז), ובבא מציעא (פ"ז), וגם ברמב"ס (פ"ד מעשרות ה"א) ליתא.

טו גמ', מושם דאישתני לעליוא. הקשה בפני יהושע אותו לא מצינו פירוט שחשיבות הרבה יותר מאשר הפירות, ומאי טעמא לא קבעו ברכה לעצם. ותירץ, דין בונת הגמ' דעתם Mai דחשיבי טפי בעלה מא קובע ברכה מיוחדת, אלא הכל המשקין היוצאים מן הפירות, אינם נחשבים לעיקר הפרי, ואין מברכים עליהם בORA PRI העץ אלא שהכל, וכן גבי ערלה, תרומה ובוכרום, אין דין המשקין היוצאים מן הפרי כדיין הפרי כדאיתא בחולין (קכ': ורך יין נשנה למלילות וחשיב טפי, אף שהוא משקה היוצא מן הפרי, וכן אי אפשר לברך עליו בORA PRI העץ, דבתורת פרי העץ אי אפשר להחשיבו, כיון שהוא משקה היוצא מן הפרי, וכל חטיבתו הוא מצד עצמו שהוא יין, וכן ציריך ברכה לעצמו, והינו טעמא דמקשה הגמ' "שמן נמי", דלשנן נמי יש חשיבות מצד עצמו אף שהוא משקה היוצא מן הפרי, אי נמי הטעם דין קבע ברכה לעצמו, מושם דחשייב לעניין נסכים, וכן שמן חשייב למונחות.

טז גמ',ומי סעד כלל וכו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעד אלא חמרא אית ביה תרתי סעד ומשמה, נהמא מסעד סעד, שמויה לא משמה. לשון "אלא" שמשמעותו שחוורה בה הגמ' ציריך עיון, דהרי הגמ' תירצה הקושיא מהפסק שלבאורה משמע דין לא סעד, ועל פי התירוץ, נשאר הטעם דין סעד, ומהיכן מוכרא שנתוטף עתה על טעם דסעיד, תנאי דמשמה, איברא דהמשנה ברורה (סימן ר'ב סק"ב) העתיק מגמ' דין שمبرכים בORA PRI הغان על יין, מושם סעיד ומשמה, ولכבודה נפקא מינה לדינה לעניין מיצי ענבים באופן שאיןם מש晦ים. ועיין שווית מנהת שלמה (סימן ד' ד"ה וכיוון), שאמנם כתוב לדחדיא אמרה גמ' דין, דבעינן לתרי טעמי לתת שם יין, ובהמשך דבריו בד"ה אך ציריך עיון, כתוב דמספיק אף שסעיד ומשמה קצת, ובד"ה המורם כתוב, דמספיק מה שרائي להיות יין דסעיד ומשמה, ולאחר מכן כתוב, דמספיק אפילו אי מרגניש קצת טעם של יין דסעיד ומשמה, ולפי זה מיצי ענבים יוכשר, שלא בעין אלא שייה מיין זה אבל לא שבפועל יסעד

גורם אלא חילוק הסוגים, (ולענין כלפי הכרם אולין בתה השינוי בעצמות הדבר).

דף ל"ו ע"ב

(גמ'), ותיפוק היה דעתה שומר לפרי. כתוב הצל"ח יש מקרים לפיו זה האיר מקשה הגם' לעיל, ונימה הלכה כרבינו עקיבא, דמה יהני לעילנה כרבינו עקיבא דהאビונות אין חלק מהפרי, סוף סוף יש לאטרם מדין שומר לפרי, והיינו מאידך הרבה רב שלא חשיב שומר. ועיין שם שהאריך לתרץ וביאר הסוגיא באופין אחר.

(יא) גמ', שם. ובעיקר מאי דמשמע מוקשית הגם' דבחוץ לארץ נמי אסור שומר, כתוב הצל"ח, שאין אסור בחוץ, כיון דערלת חוץ לאرض אסורה רק מהלכה, ובזה לא נאמר הריבוי לאסור שומר, ותלויה בחלוקת האם ערלת חוץ לאرض אסורה משומם הלכה למשה מסיני, או דהלה למשה מסיני מגילה דערלת חוץ לאرض הויכל איסור ערלה. ובמלבושים יוט, (קונטרס חותבת קרע סימן ה') כתוב, דהשאילתות והרמב"ם נחלקו בכרך.

(יב) Tos. ד"ה קליפי אגוזים. מכאן שיש לברך וכו'. אמן בחידושי הרשב"א פלייג אתוט', וסביר שאין מכאן ראייה, דהכא אינם חifyין בערלה משום דהוא פרי, אלא מטעם שומר לפרי, ובאמת הגרעינין אין פרי כלל ואין מברכין עליו, ואית מתק להו על ידי האור מברך שהכל. והחzon איש (סימן לג' סק"ג) מביא משנה מפורשת במעשר שני (פ"א מ"ג) קליפי אגוזים אינם אוכל, וביאר דברי התוס' דמייריו בגונא שיש בקהלפה מעט מחלוקת הפרי. אמן דקדק מלשון הרשב"א דאף בראוי למוץ מברך שהכל.

(יג) ובשולחן ערוך (סימן ר"ב ס"ג) חילק בין גרעינין מתחוקין למרים, ועל גרעינין מתחוקים מברך בורא פרי העץ, ועל מרים מברך שהכל אם מיתקן על ידי האור. ועיין שם בביור הגרא"א דפליג, וסבירא להה אין לחلك בין גרעינין מתחוקים למרים, דכיוון דעל מתחוקים מברך בורא פרי העץ חזין שם חלק מהפרי, ואם כן הווי כפרי מר שמתќן על ידי האור, דlbrace בורא פרי העץ. (ועיין שם במשנה ברורה שמברא דעת השולחן ערוך).

(יד) גמ', האי המلتאה דאתיא מבוי הנדרاوي שרוא ומברכין עליה בורא פרי האדמה לא קשיא הא ברטיבתא הא ביבשתא. לכוארה היינו דה meltata ההינו רטיבתא, אמן בمعدני יוט ביאר, דה meltata ההינו מרוקח, ומה שאומרת הגמ' "הא ברטיבתא הא ביבשתא", היינו לדין מרוקח כדין רטיבתא, ועיין שם, שסבירא מהבית יוסוף (סימן ר"ב) שכתב, דהיחידוש גבי המلتאה, דאף שנרקח, לא נשתנה ברכתו להיות שהכל, ובשולחן ערוך פסק, גם ונגביל ייש שמרקחים אותו ברכתו בורא פרי האדמה.

(טו) Tos. ד"ה ברטיבתא, בתוה"ד, ועל צוקרי'ו מברכין בורא פרי העץ וכו'. אמן דעת הרמב"ם (פ"ח מברכות ה"ה) דlbrace בורא עליו שהכל, ודימה לדבש תמרים דברכתו שהכל, והכי נמי הסוכר נעשה על ידי שטבשים קני סוכר והוא זעה בעלמא. והשיג עליו הטור (סימן ר"ב) שלא דמי, דטוכר עיקר נתיעתו

ודחו, דלא מצינו בגמ' שתיקנו נוסח זה, ולומר שלא יברך כלל זה אי אפשר, כיון דעת ז' מינין חיוב ברכיה דאוריתא, ומסקי דיברך בורא נפשות, נמצא לפיו זה דמצינו ברכת בורא נפשות דאוריתא, והוא חידוש.

(ד) רישי"ד ד"ה הכא איתיה, בסוח"ד, לבך נטעו הולך פרי הוא, לכוארה נראה לבאר, דאף בין אף דמעולה על שמן כיון דעתך, מכל מקום בעי להאי תנאה, דאי לאו הבci, אי אפשר לברך בלשון "פררי". (א.ג.).

(ה) גמ', והרי צלף וכו'. כתוב הפנוי יהושע דהוו מצי לתרץDKOROA SHANI, CIYON DAIT BIHA TROTHI LERIVUTA, CHADA DSOFO LEHKHOTOT, VEUD, DELA NETUYI ADUTA DAHCBI, MA SHAANIN KEN ZLAF, DAIT BIHA RAK CHADA LERIVUTA SHEFIR YIS LOMER DEMBRACHIN ULIOU BERCHTO HAREVIAH. VETIRZ, DANIN HEBI NAMI, ALA SHAGEM, RACHTA LTERZ HAAMAT, DIBAZLF LYICAA AFILU CHADA LERIVUTA, DNETUYI LIHA ADUTA DAHCBI.

(ו) גמ', הילכתא כוותיה דשמעאל. להלכה פוסקים, דכל דבר שלא נטעו אותו על דעתן, איננו עיקר הפרי ואינו מברך עליו ברכתו הראوية, וככתב בשוח'ת הרשב"א (תב"ח) דכל הפיריות מברכין עליו בורא פרי העץ משיזיאו, אף דעת פי רוב משארין אותו על העץ להוסיף להתבשל, שלא דמי להכא, דאין מברכין בורא פרי העץ על דבר שלא נטעו עדעתה דהכבי, דהכא איננו עיקר הפרי, וכיוון שלא נטע עדעתן לא חשיב חלק מהפרי לענין ברכתו, אבל התם סוף סוף הוא הפרי, ומה איכפת לנו שאין רגילים לאוכלו כן. (כן ביאר דבריו החזון איש או"ח (סימן לג' סק"ד)).

(ז) גמ', צלף של ערלה בחוץ לאرض זורק וכו', הריב"ף סתם דזורק האビונות ואוכל את הקפריון, ולא חילק בין הארץ לחוץ לאرض. ותלמידי רבינו יונה מביא, שיש הסוברים דלמסקנת הסוגיא ודאי שאין פרי, וחילק עליהם, וככתב דעתך לומר שכונת הריב"ף להתייר רק בחוץ לאرض, ולא חילק, משום שהביא המעשה דlbrace"א שהיה בחוץ לאرض. והצל"ח כתוב על פי דברי המשנה למילך (פ"יمامא"א הל' י"א) שכח, דלמאן דאמר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא דין ארץ ישראל בזמן הזה בחוץ לאرض וטפק ערלה מותה, ולכון סתם הריב"ף הלכה למעשה דבומה"ז שרי בכל מקום.

(ח) גמ', ונימה הלכה ברבוי עקיבא וכו'. הקשה הפנוי יהושע, היאר סלקא דעתיה דסבירא ליה הלכה כרבוי עקיבא, הא רבינו עקיבא סבירא ליה דאף בארץ ישראל פטור מעשר, דהא איננו חלק מהפרי, ורב הרי הילך רק בחוץ לאرض מטעם ספק, ותירז, דהמקש ידע ששאר אילנות פטורים ממעשר מדאוריתא וחיברים רק מדרבנן, וסבירא ליה דמשום הци פטר רבוי עקיבא ממעשר, אבל ערלה בארץ ישראל איסורה מדאוריתא שפיר סבירא ליה לרבי עקיבא איסור ממשום ספק, ורק בחוץ לאرض שרי דהוי מדרבנן, וכרב.

(ט) גמ', צלף בש"א כלאים בכרם וכו'. ולענין כלפי זרעים, עיין חזון איש ערלה (סימן י"ב סק"ג) שסבירא מהירושלמי (ספ"ה דכלאים) דאינו כלאים בזרעים, וביאר הטעם, דכיוון לצורתו צורת אילן הוא ניכר לעצמו, ואינו תערובת עם הזרעים, ולגבי כלאי הכרם לא מהני האי סבירא, כיון שלא חילק המינים

מעדרנים). ד) **תוס' ד"ה תיובתה.** באורו אבל אדוון לא هو תיובתה. הקשה הגרא"א (בדrhoוש וחודוש) הא אינה בבריתא (בעמוד ב') להדייא דלרבען גמליאל ברכה אחרונה אפת אורו ודוחן היא מעין ג', וממילא הברכה הראשונה לדידיה היא בורה מני מזונות, וכמו שכתבו Tos' ד"ה הבוסס, שלא מצינו מעין ג' בלא בורה מני מזונות, ואף דרבנן פליגי עלייה ברכה אחרונה, מכל מקום לא מצינו שיחלקו ברכה ראשונה. הרי מפורש בבריתא גם על דוחן מברך בורה מני מזונות שלא כרב

ושמאלו. וכן הקשה הרש"ש והניחו בקשריהם.

ה) **בא"ד.** אבל אדוון וכו' ואפשר דהוי הלכטה כוותהיו וכו'. בתלמידי ריבינו יונה פירש בשם גאון אחד, שבdochן נמי לא קיימה אין כרב ושמואל, וمبرכין עליו בורה מני מזונות, שהלא עינינו רואות שהוא גם כן מזון. וכתוב שלך נוטה דעת ריבינו יונה, דהכי תניא להדייא, הביאו לפניו פת אורו ופת דוחן מברך עליו תחילה וסוף כמעשה קדרה. ואף שהגמ' דחתה, רחthem רק לענין ברכה תחלה וסוף, מכל מקום דיחוי בעלמא הוא, וכיוון שנڌחו דברי רב ושמואל באורו, חזקה הבריתא להתרפרש כפושטה, וממילא הוא הדין דוחן. אבל דעת הר"ף כתוס' שעלה פת דוחן מברך שהכל.

ו) **תוס' ד"ה הבוסס חטה,** בתוה"ד, ומיהו אמר הר"י שיש לספק שמא חכמים כיili ליה בההוא מין דגן ולא עשו פת. הקשה הפנוי יהושע הא באotta בריתא דמין דגן ולא עשו פת מבואר לרבען גמליאל מברך ברכת המזון, ובדף (מד.) מפורש שרבען גמליאל מודה בכווס את החיטה שאינו מברך ברכת המזון, ואם כן על בריחין אין כוסט חיטה בכל הבריתא, ומה יש לספק. והניח בצריך עיון. ולכך כיוון נמי הגרא"א בגליון הש"ס. ועיין בנומי הגרי"ב שהאריך ליישב.

ז) **בא"ד.** ובירושלמי יש גם האמוראים היו מוסופקים וכו' ר' ירמיה אמר לא אכילת סולת מן יומא וכו'. הקשה התורמת הדשן (סימן ל') הרי יכול לאכלו עם דבר שברכתו בודאי מעין ג', בגין תנאים, ויכול בברכת מעין ג' מספק על האדמה ועל פרי האדמה. ויאכל עמו גם דבר שברכתו ודאי בורה נפשות רבות, ויצא ידי ספיקו. וכתוב שМОוכח מכאן שאסור לכלול שום דבר בברכת מעין ג' על הספק. והגרא"א (בדrhoוש וחודוש ובגהות חדשות בשולחן ערוך סימן ר"ח סי'ח) כתוב לדוחות ראייתו, לאפשר דהירושלמי מيري דוקא בגין שאי אפשר לכלול מספק את הנוסח של על האדמה ועל פרי האדמה, שלחו צד הוא נוסח שלא נתקין כלל לברכה. נאמנים התורמת הדשן עצמו עמד כברఆהיא חילוק וכותב שאין לחילוק בכרך].

ח) **גמ'**, והתניא לבסוף ולא כלום. עיין מה שפירש ר' יוסי, ובשות' הרשב"א (ח"א קמطا) פירש שקראו לה "ולא כלום", מפני שאינו מזכיר בה את הדבר שנהנה ממנו, לא בכלל ולא בפרט, שהרי אינו מברך "borer מינין הרבה למלאות חסרון הנפשות", "borer נפשות רבות אלא שהן חסרות וצרכות למה שברא". והרשב"א לשיטתו (עיין לעיל באות א) בバイור הברכה. והגרא"א בバイורו לשולחן ערוך (ר"ח סקי"ט) פי' "ולא כלום" כפשוטו, שאין מברכין אחריו כלום. וכמماן דאמר בגמי ל�מן (מי'ז): דין מברכין בורה נפשות אלא על ביצים ובשר.

לצורך בישול וזהו פריו, וצריך לברך עליו בורה פרי העץ. ובביאור הלכה (שם ד"ה על הסוקא) כתוב לבאר דעת הרמב"ם, דכיון שקני הסוכר בעצם אינם ראויים לאכילה, אי אפשר לומר שנחשב פרי כיוון שմבשלים אותם ומוציאים מהם הטעם המתוק שראוי לאכילה, דבר שאין פרי ולא מהיבר ברכה, אלא דמכל מקום כיוון שננה מהם ציריך לברך שהכל. עוד כתוב הרמב"ם דהטעם שברך שהכל לפי שנתנה ואין ניכר כלל הפרי שמננו בא, ומוסיף הביאו הלכה שם "והרי הוא כחתיכת מלך".

טז) **תוס' ד"ה כל שיש בו.** בסוח"ד, וטוב להחמיר וכו' ופטור ממה נשך. הקשה הגרא"א בגליון הש"ס, הא שקדמים בתוך הסעודה טעונים ברכה, והאיך פטור ממה נשך. ותירץ המשנה ברורה (סימן ר"ח סקי"ג) דכיון שהוא חולה וצריך להשകדים, עיקר קביעות סעודתו עליהם, ובכחאי גוננא הא קיימת אין דפטור מלברך על פירות בתוך הסעודה. והט"ז הקשה, למה כתבו התוס' שיפטרנו תוך הסעודה, הא מצינו לברך שהכל מספק. ותירוץ, בשער הציון (שם) דין וכי נמי, אבל עדיף טפי לצאת מיידי ספק ולאכלו תוך סעודה, מאשר לברך עליו שהכל דין הברכה הראויה.

דף ל"ז ע"א

א) **תוס' ד"ה בורה נפשות.** בשות' הרשב"א (ח"א קמطا, תחכ"ג וח"ז פ"א) מבואר לשון הברכה, שברא נפשות רבות שהן חסרות וצרכות לכל מה שברא וכו'. ותיבת וחסרון דבוקה לסיום הברכה, על כל מה שברא. וכעין זה הובא בטור (סימן ר"ז) בשם יש אומרים. ויעוין עוד בשות' הרשב"א (שם) שכתב שלא שמע ולא ראה מי שחوتם בה (בשם). וכן דעת תלמידי ריבינו יונה, וכן כתוב השולחן ערוך (סימן ר"ז ס"א). אמנים דעת הרוא"ש כירושלמי שחותם בשם. וכן הסכים הגר"א (בביאורו ר"ז סק"ד).

ב) **תוס' ד"ה רשי"י פ"י וכו'.** בראש השנה (יג): פירש רשי"י ד"ה הארץ, שדורחן הוא מי"ל וכפי' תוס' כאן. וכותב הבית יוספ' (סימן ר"ח) שכפירוש התוס' הוא סוגין דעלמא. והב"ח (שם) כתוב שירא שמים לא יאכל לא היר"ז ולא ריי'ז כשהן מבושלים אלא תוך הסעודה, מפני שהם ספק אורו או דוחן. וכן דעת כמה אחرونinos. ויעוין משנה ברווחה (ר"ח סק"ה).

ג) **גמ', תיובתה דרב ושמואל תיובתה.** כתוב הר"י'ך דמכל מקום בדיין כל שיש מחמתה המינין מברכין עליו בורה מני מזונות, לא איתותתו והלכה כמותם. ולכן דוקא חמאתה המינין מברכיהם על תערובתן בורה מני מזונות. וכותב הרא"ש דתבשיל אין מברכין עליו בורה מני מזונות. וכותב התבשיל או ר' מדייק מלשון הרמב"ם (פ"ג מברכות ה"י) דאפשר רוב התבשיל אורו, ומכל מברכין בורה מני מזונות, כיוון שמעורב בו מין אחר. ומכל מקום בשולחן ערוך (ס"ז) פסק קרא"ש. והב"ח והט"ז (סקי"ט) פסקו כרמב"ם. (וביפה עניינים הביא מירושלמי ברכות (פי' ה"א) שעלה אורו המעורב במיניהם אחרים מברך בורה מני

שהצעריך בכחאי גוננא תורהתא דנהמא. (וכותב הבית יוסוף (סימן קס"ח) שדין זה האחרון הוא מסברא) וכדברי תלמידי רבינו יונה הסכים גם הרא"ש. [ולכארוה ציריך עיון קצת בדברי התוס' (בעמוד א') ד"ה אם הפרוסות, שכתבו שאין הפרוסות קיימות הינו שאם יקח הפרוסה תשבר. ולכארוה דבריהם שם דלא כהירושלמי].

(ט) תוס' ד"ה היה עומד. בתוס' רבניו יהודה כתוב, שרבניו שמעון פי', דמיורי במנחת נדבה, ושחヒינו משום דאין רגילה להתנדב מנוחה תדירה, והקשה עליו דנדרים ונדרות שכחיה טובא.

(טו) תוס' ד"ה לקט מכולן, פירש וכו' ולא נהיראadam בן היכי קאמר adam חמץ וכו'. ובمعدני יוט' (אות ג') העתיק בשם המאור לפרש בבריתא adam חמץ, הינו אם היה כהאי גוננא בחולין ובחמץ ענושCRT. אבל באמת עיקר הבריתא איירא במנחות בדברי רש".

(יז) בא"ד. ונראה דקאי אחמשת מינין והק' לקט מכל מיני לחמים כוית וכו'. הפרי מגדים (קס"ח אש' אברהם סקכ"ח) הקשה לשיטת תוס' שהביאו הינו שידבק פירורין, מה ראייה הביא אבוי מלקט מכולן כוית, הא לא איררי החם לא בדקון ולא בגבלן אלא רק שאכלן בתוך כדי אכילת פרט. והניח בערך עיון. ועיין בתלמידי רבניו יונה ד"ה ולפיכך נראא, שכטב לפרש הראייה, ועריך עיון. ועיין מעדני יוט' (אות י') מה רב יוסוף ממנחות לא הייתה לדין חביבא, אלא לשיעור ביטול מדין פט, שהוא בכוית, ואבוי הוכיח מהא, דליך מכולן כוית, מושום דהבין דמיורי שאפאן פחות מכוית, וסביר, דלא עדיפה חתיכה שנאפתה מתחילה פחות מכוית מפת גמורה שנתפוררה לפחות מכוית, אף שעשה חביבא. ורחתה הגמ' דהא דליך מכולן מירוי בבא מלחים גדול, ובודאי אף שנתפוררה לפחות חתיכה בלחם גדול, והוא יושב בבריתא מכוית, לא פקע מינה שם פת כל זמן שלא עשה חביבא.

(יח) תוס' ד"ה אמר רבא. וכן קיימת לנו וכו' ולא בעין שיינו בפירורין כוית כיוון דaicא תורהתא וכו'. הרמב"ם (פ"ג מברכות ה"ח) כתוב, שבין על ידי בישול ובין בלש פירורין במרק, אם יש כוית או תורהתא דנהמא מברך המוציא, ואם אין כוית או שאין תורהתא דנהמא מברך בורא מני מזונות. והקשו האחוריים שדבריו סותרים מיניה וביה, שמתחללה משמע שבכזית בלי תורהתא מברך המוציא, ולבסוף משמע שגם בכזית אין בה תורהתא מברך בורא מני מזונות. ועיין בית יוסף (קס"ח) בשם מוהר"ר יוסוף פאסי, שתירץ דודאי דעת הרמב"ם שגם בכזית בעין תורהתא דנהמא, אלא שחייב דין תורהתא בפחות מכוית מדין תורהתא בכוית, שבכזית דוקא אם עברה מכל וכל צורת הפט איבד ברכתו, ובפחות מכוית אפילו נשתנה שינוי כל דהו כבר אינו פט, ועיין שם שדקדק כן מלשון הרמב"ם, והבית יוסף הקשה עליו, דאף שדבריו נוחים בלשון הרמב"ם, מכל מקום אין לדיניהם אלו עיקר בגמ', והבית יוסף עצמו נדחך לפреш הרמב"ם, דמה שכטב דסגי או בכוית או ב תורהתא, קאי על פט שנלושה, ומה שכטב דבעין לתורהו קאי אفت شبשלה, ועיין שם עוד, ועיין בב"ח ובט"ז.

וכותב דהאי מאן דאמר פ"י לשון "נפשות" דוקא לדברים הבאים מן החין, אבלナン קיימת לנו כמאן דאמר שמברכין אפיול על ירכות ומים, והוא הדין לכל מיili.

(ט) תוס' ד"ה נתן ר"ג, בתודה"ד, וא"ת מכל מקום לאותו המברך וכו'. כתוב מהרש"א דמו"ח מדברי תוס' דסבירא ליה דגס יחיד המברך טוען כוס לברכתו.

דף ל"ז ע"ב

(י) גמ', אמר רב יוסוף האי חביבא דעתה ביה פירורין כוית וכו'. הלובש (בSIMAN KSH"C ס"י) כתוב, דהינו שקדום הבישול היה בפירורין כוית והדברי חמודות (אות ל"ז) פlige, וכותב דמה איכפת לנו بما שהיה קודם הבישול, ועיין אליה רבה שם שביאר שגמ הלובש מודח בכר ולא נתכוין אלא לאפקוי שלא נדבק לכזאת על ידי הבישול.

(יא) גמ', הבא במא依 עסקין בבא מלחים גדול, עיין מה שפירש רשי". והחzon איש (או"ח כ"ו סק"ד) העיר מסברא מה מהני הלחם הגדול שנשאר לפירורין שנפרשו ממנו. ויעוין מה שביאר לדעת תוס' באופן אחר, ועיין לקמן (אות יז).

(יב) גמ', Mai hohe עלה, אר"ש האי חביבא אף על גב דלית ביה פירורין כוית מברך עליו המוציא. הקשה בתלמידי רבינו יונה, לשיטת רשי" דחביבא הינו לחם מבושל, איך יפרש רב ששת האי דעתה בבריתא (בעמוד א') דפת חיטין شبשלה ואין הפרסות קיימות מברך בורא מני מזונות. ועל כרחץ ציריך לומר, שיפרש לדין הפרסות קיימות הינו דלית בהו תורהתא דנהמא, ואם כן יקשה, מה חידש רבא בהא דאמר "זהו אדיaca עליה תורהתא דנהמא" הא כבר נתרפש כן בבריתא אליבא דר"ש. והمعدני יוט' (אות ד') תירץ, דליך גופא נתכוין רבא, ליישב בדברי הבריתא עם ר"ש.

(יג) תוס' ד"ה חביבא. ויש לומר כיון שנטגןן בשמן כנתבשלו דמי. הקשה הפרי מגדים (קס"ח אש' אברהם סקכ"ח) אכתי מה מוכיח ממנחות, הרי מנהחות פותתן אחר שכבר טגנו, והכא הנדון באין בפירורין כוית אחר הבישול. וכותב, דלבאורה רק אליבא דתוטס' ניחא הראייה ממנחות שהריי אחר הפתיחה יוצק עליהם שמן, (כמו שכטב הרמב"ם בפ"ג מעשה הקרבנות ה"ז) והוא בגיבלן במרק או שמן. ובבדביי החzon איש (או"ח כ"ז סק"ה) מבואר שגמ הפתחה אחר הבישול תלוי בדין חביבא [ורוק כשפotta ואוכל מיד אינו בטל מתורת פט, דאי לאו הכי לא משכחת לה פרוסות קיימות אלא כשלועס כוית שלם, ועריך עיון] ובכך נתיישבה שיטת רשי" מקושית הפרי מגדים. (יד) בא"ד. לך נ"ל חביבא הינו הפירורין הנדרקין וכו'. משמע מדבריהם דהא דלעיל גבי פט חיטין شبשלו הינו כפירוש הירושלמי, שביש בפרוסות כוית מברכים המוציא, ובאיין בהן כוית אפילו ליכא עלייהו תורהתא דנהמא, ברכתן בורא מני מזונות. וכן כתוב תלמידי רבניו יונה בשיטת תוס'. עוד כתוב דלמסקנת הסוגיא כר"ש נמצינו למידים, שביש בפרוסות כוית בין בஸול ובין בדבוק מברך המוציא, ובאיין בהן כוית, בஸול עלולם בורא מני מזונות, ובדבוק תלוי אם יש עליהם תורהתא דנהמא או לא. עוד הוסיף, שאם פירר פט עד שאין בפירורין כוית ולא בשלן ולא בדקון מברך לעולם המוציא. ודלא כר"ח

כ אלו – כא אלול התשע"ב

דף ל"ח ע"א
 א) גמ', גובלא בעלמא הוא וمبرכין עליה בורא מיני מזונות. כתוב בתלמיידי ריבינו יונה דמשום שעושין אותה בקרע עצמה בלי כל, اي אפשר לעשות בלילתה עבה, ומושם הכי אינה פת גמורה, והקשה המלא הרועים שבתלמיידי ריבינו יונה נתהפר סדר הדברים מפירוש רש"י שלפנינו, ד"גביל מרחת" פירש"י ששופכים מים וקמח על הכירה, ו'קובא דארעא' פירש, שעושין גומה בכירה. ובתלמיידי ריבינו יונה כתבו בשם רש"י להיפך.

ב) גמ', מר זוטרא קבע סעודתיה עילوية וכו'. כתוב בתלמיידי ריבינו יונה בשם ר' י' הזקן, ודוקא בכובא מהני קביעות משום דעת כל פנים היא עבה קצת, אבל ברקיקין דקין בגין יתר שיעושים אותן בכריה. ואלו ריבינו יונה כתבו בשם רש"י

אותן בין שני ברזילין, אין פת כלל ולא מהני בהו קבועות.

ג) גמ', שם. הטור (סימן קס"ח) פסק שעל "טרוקניין" מברכין המוציא גם בלי קבועות, ועל "טריתא" מברך המוציא רק אי קבוע. והקשה הבית יוסף שבסוגין מבואר שעל "טרוקניין" קבוע. וכובא דארעא) מברך המוציא רק בקבוע. ו'בטירתה' לא נזכר כלל דין ברכתו. וdock הבית יוסף לומר, שהטור הבין שמר בר רבashi אמר "וזדים יוצאים בהן ידי חובתו בפסח" פליג אדריליל, וסבירא לה שדינם כלחם גמור, והב"ח תירץ, שדברי הטור הם על פי גירסת הר"ף דגריס הכא "האי טריתה דארעא" מי מברכין עילوية, במקומם "קובא דארעא". וממילא טרוקניין פשיטה שהם לחם גמור שהרי חיבים בחלה. וטריתה תליה בקביעות סודיה.

ד) גמ', האי דובשא דתמרי מברכין עליה שהכל נהיה בדבריו Mai טעמא זעה בעלמא הוא. עיין בהගות הגרע"א בשולחן ערוך (סימן ר'ב ס"ח) שכטב בשם הפרי חדש בס' מים חיים, דעת אף שמשקין היוצאים מפירות ברכתן שהכל נהיה בדברו, מכל מקום המוצע פירות מברך עליהם כברכת פרי.

ה) Tos' ד"ה האי דובשא. ולא פוקי מה"ג שפי' דמיורי שננתן לתוכן מים. בה"ג כתוב דבריהם אלו על דבש תמרים. והרא"ש (סימן י"ב) הקשה עליו, מי שנא מין תפוחים וממשקין היוצאים מרימונים ותאנים, שנקרים בסוגין ובפסחים (כב): זעה בעלמא. וככתוב דאפשר שגם בה"ג לא כתוב כן אלא בדבש תמרים כיון דברא לא כתיב תמרים אלא דבש, ומכאן שהדבש הוא עיקר הפרי, והוא משבעת המינים, ומושם הכי מברכים עליו בורא פרי העץ ומעין ג', ומה שכטבו בסוגין שمبرכין שהכל, על כרחין הינו בנזון לתוכו מים. אך דעת הרא"ש גופה כתוס'. ובהගות אשר"י כתוב, שמחר"ם מיישב דברי הבה"ג, שודאי גם הוא מודה שאין מברכין על דבש בורא פרי העץ אלא דסבירא ליה שעל ידי שהוא זעה, אין סברא שיריד ב' מעלות מבורא פרי העץ לשחбел, אלא מברכין עליו בורא פרי האדמה. ומאי דאיתא בסוגין לברך שחбел, הינו בנזון לתוכו מים.

ו) בא"ד. ושבר דידן אף על גב דשמא יש בהן בזות בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו בורא מיני מזונות. המשנה בדורה (ר"ד סקט"ז) העתיק דין זה בשם התוס' כאן. וככתוב בשער החזון (אות יד) שיש לעין בשות' מהר"ם מրוטנבורג (סימן קנ"ד) המובאות במגן אברהם (ר"ד סק"ט) אם אין סותר

יט) Tos' ד"ה הוריתא דנהמא. הבית יוסף (בסימן קס"ח) העתיק מדרבי המרדכי (סימן קי"ט) שהshoreה פטו בין אינו מברך המוציא הויא וטומך, ודומה לפת הבא בכשנין. ועל פי זה כתוב הרמ"א (שם סי"ב) דחוקא בין אדם. אמן הביאו הלכה (שם ד"ה בין אדו"ם) הביא בשם הגדת של"ה (מבן המחבר), שהගירסתא ברוב ספרי המרדכי "הויא ונמיוק" (וכן הගירסתא לפנינו) ולפי זה לכלאורה כוונת המרדכי רק בששתה הרבה עד שאיבודה הפת את צורתה דומיא דshoreה במים. ולכן

כתב הביאו הלכה שקשה מאד להקל, וצריך עיון לדינה.

כ) גמ', כי אתה ובין אר' יוחנן טרוכניין פטורין מן החהלה. הגרא"א גורס חיבין בחלה. וככתוב המעדני יו"ט שגמ' גירסת הרא"ש בעין זה. והקשה הרא"ש אמרاي חיבין, הא אמרין לקמיה (ל"ח). דקובלא בעלמא נינחו וברכתן בורא מיני מזונות. ותירץ, דמכל מקום דומין לתחילה עיטה וסופה סופגנין, שחייבת על כל פנים בחלה, ועיין לקמיה (לח. אות ג) שלפי ביאור הב"ח בדרבי הטור אין הגמ' בדף לח מדברת בטורך נון וקוושיא מעיקרא ליתא.

כא) גמ', איכא דאמרו גביל מרחת. עיין מה שפירש רש"י. וככתוב בתלמיידי ריבנו יונה בשם רב האי גאון שפירש שמיטילין כמה למים רותחין, ואין שם גלגול כלל, ופטורה דין חיבוב הלה אלא בגלגול.

כב) גמ', שם. הרא"ש חילק בין טורך נון (covaa דארעא) לחיבין בחלה, וטריתה (גביל מרחת) דפטורה, דטרוכניין נעשים בגומא שבכירה ולכון הם קצת עבים, מה שאין כן טריתה הוא שופכה על גבי כירה והיא מתפשטה לצדדים ערך כן אין עליה תורה לחם.

כג) גמ', נהמא דהנדקה. עיין מה שפירש רש"י. וככתוב בתלמיידי ריבנו יונה בשם י"מ, שהוא פת שעושין לצורך תקוני נשים ולא לאכילה, ודומה לעיסת הכלבים, שזמן שאין הרועים אוכלים ממנה פטורה מחלה, כיוון שמתחלתה לא נעשית לצורך אכילת אדם, והרש"ש ביאר, דנהמא דהנדקה הינו פת שעושין בארץ הודו.

כד) Tos' ד"ה לחם העשווי, ופסק ר'ת אם כן בניבלי"ש וכו' חיבין בחלה אף על פי דסופן סופגנין. אמן שיטת הר"ש (בחלה פ"א מ"ה) דהעשה עיטה על מנת לעשותה סופגנין פטורה מן החהלה, ולא חיבבה המשנה אלא בעשרה עיטה על מנת לעשותה פת, ונמלך לעשותה סופגנין.

כה) בא"ד, ומתחילה היה ר'ל ר'ת דחוקא בחלה וכו' אבל מן המוציא פטורה. שיטת השולחן עירור (קס"ח סי"ג) על פי ריבנו ירוחם וריבנו יונה דבאהי דינא נמי חלוק הר"ש הנ"ל על ר'ת, וסבירא ליה שגמ' היכא שה夷ה נתחיבת בחלה בודאי, מכל מקום אינו מברך עליה "המושcia לחם מן הארץ" אם לא אפהה אפייה גמורה אלא בשלה במים או טיגנה בשמן, אמן אין הדבר ברור בדעת הר"ש, ועיין בביאור הלכה (שם ד"ה וננהגו) במה שכטב בשם הב"ח והרבנן נתןאל ועוד בארכיות.

כו) גמ', ר'י אמר מעשה מוכיחין עליה שעאן בעין חיבין וכו'. עיין בר"ש (פ"א מחלה מ"ה) ובתלמיידי ריבנו יונה כאן כתוב דמדאוריתא גם כבעין פטורה, אלא רבנן הוא דגזר מפני מראית העין או שמא ימלך לעשותה פת גמורה. עיין שם.

הגמ' שם היא רכה בדרכ שעוושין לרפואה, כיון שעשויה לשחות ולא לسعוד מברך עליה שהכל ואפיו אם שותה אותה להנהה ולא לרפואה, אמן הבית יוסף כתוב (בסימן ר"ד) בשם הראה", שכל המר��ות שאינן מאכל בראים אלא לרפואה, מברך שהכל דומיא דשתיתא, וכותב עליו הבית יוסף בבדק הבית שבסימן ר"ח נתבאר מדברי המפרשין שאין טעם ברכבת שהכל על "שתיתא" משום דרפואה עבידא, והרמ"א (ר"ד סי"א) העתיק דברי הראה"ה להלכה, ועיין שם במשנה ברורה (סגן"ה) שהסתכמה האחרונים לבדוק הבית וכשיתת תלמידי רבינו יונה בסוגין.

יד) תוס' ד"ה והוא תנן, בתוה"ד, ואני עשו לسعוד כי אם לשחות בגון שכר וכיוצא בו מברך שהכל. דין שכר שמברכים לעליו שהכל הוא ברייתא מפורשת בבבא בתרא (צ"ו), ובאן מפרשין התוס' הטעם מפני שוגם מני דגן בשעשויים לשחות ברכנתן שהכל. והאחרונים הקשו על מה שכתב הרא"ש (סימן י"ח), שעיל מי בישול פירות מברכין בורא פרי העץ, דמאי שנא שכר שאין מברכין בורא מני מזונות. ועיין בב"ח (סימן ר"ד), שתירץ שיכש商量ים פירות ניכר טעם הפירות במים, אבל שכר הוא טעם חדש ולא טעם השועורים. (ואף דاشתני לעלייא, כבר כתבו Tos' לעיל ד"ה האי דובשא, דעתה ליה עלייא אחרינה בפתח). והדרישה (שם) תירץ, שבדין דהרואה"ש עיקר הבישול הוא בשליב הפירות, ולבן המرك נגרר אחריהן ברכנתו, מה שאין כן בשכר שהשעורין באין ליתן טעם במים. ומהן אברחים (שם סק"ט) תירץ על פי תשובה מהר"ם מרוטנוברג, לדינה דהרואה"ש דוקא כשהם עבים ביוור, ויש בהן ממשות מחמת השלקות, מה שאין כן בשכר.

טו) גמ', במושcia יכול עליון לע"פ דאפיק משמע. פירוש רשי"י ד"ה דאפיק משמע, שהוציא כבר, והוא וראי ברכה הגונה דלשעבר בעין, שהרי כבר הוציא הלחם הזה מן הארץ. והגרא"א בגליון הש"ס בסוף הסוגיא, ציין לדברי התורה חיים (סנהדרין ע. ד"ה ר"י אומר) שהעיר הלא בורא פרי הגפן ודומיהן אין אלו מברכין לשון עבר בגון אשר ברא. ותירץ, דברת בעין לשער טפי משאר דברים מפני שבשלzon הברכה המוציא לחם ולא המוציא תבואה נכלל ברכה על מה שהיה אצל אודה"ר שהארץ הוצאה לו גלוסקות ממש, (למן דאמר עץ הדעת חטה היה, עיין שם) והוא וראי ציריך לשון לשער, ולפי זה מה שלמסקנא אמרין "המושcia", אף דליך עליון "מושcia" מהני, הינו לרמו על העתיד, שעתידה הארץ להוציא גלוסקות. ובאמת כיוון זהה לכעין ברכה היורשומי הובא ביפה עניינים עיין שם. אמן הבית ראה"ש (סימן י"ד) כתוב, שבירושלמי מפורש, דר' נהמיה הוא הדין שאומרים בורא פרי הגפן כמו מוציא, ולרבנן, הוא הדין שאומרים הבורא פרי הגפן כמו המוציא, והקשה הרא"ש, למה אנו נהגין לומר המוציא ובורא, דהיינו כתרתי דסתרי. ותירץ, לשון מוציא ובורא מועיל לכל עליון, אלא שבמושcia אנו מקפידים, כדי שלא לערב ראשי אותיות, מה שאין כן בבורא.

דף ל"ח ע"ב

(ט) תוס' ד"ה והלכתא, בסותה"ד, וע"ב יש לבצע בשתי ידיו.

דבריהם.

(ז) גם', מיי טעמא זעה בעלמא הוא. הקשו התוס' בפסחים (כ"ז: ד"ה אלא הבא) אמאי חשבין למשקין היוצאי מהפירוט זעה בעלמא, הא קיימת לנו טעם בעיקר דאוריתא. וכותב המעדני יו"ט (בסוגין, סימן י"ב אות פ') שאלוי על פי זה יש לישב דעת הבה"ג שהובאה בתוס' ד"ה האי דובשא, דאפשר לדבירא ליה שرك לעניין ערלה (ותרומה) נחשבין המשקין היוצאי מהפירוט זעה בעלמא, אבל לעניין ברכות אולין בתר טעם בעיקר, ובסוגין מירוי שנתן לתוכן מים.

(ח) גם, אל ההוא מרבען לרבא טרימה מהו. בראש"י ד"ה טרימה פירש שהוא דבר הכתוש קצת וainו מרווח. אבל הרמב"ם (פ"ח מברכות ה"ד) פי' שמיעבן למורי ועשאם כמו עיסחה. והט"ז (ר"ב סק"ד) הוכיח מדאמר רב אסי תMRI של תרומה מותר לעשות מהן טרימה ואסור לעשות מהן שכר, כרמב"ם, דאי כרש"י היה ציריך לומר ואסור לדיסקן למורי, וכל שכן שכר, אלא על כרחם דגם מרווח למורי הינו בטרימה, ורק שכר מבטל מניי שם פרי.

(ט) גם, והלבתא תMRI ועבדינחו טרימה מרבען עלוייה בורא פרי העץ. כתוב רבינו חננאל, דמלל מקום טרימה דקורטמי ופורצני ושומשמי לא איפשיטה, ומברך עליהן "שהכל" מספק, ולא העתיקו דבריו בפסקים. (ועיין ב"י סוף סימן ר"ד שכתב בשם האבודה זם שהוחזק שומשמי מברך על שמן שהכל, ועל פסולת שלחן בורא פרי האדמה. והבית יוסף כתב, שוגם על הפסולת לא יברך בורא פרי האדמה).

(י) גם, שם. התרומות הדשן (סימן כ"ט) דין בפירות המרוסקין לגMRI ומעורבין בדבש ותבלין (שקורין פאוידל"א), האם מברך עליהן בורא פרי העץ. ומשיק, שעיל פי המבוואר בסוגין, דוקא על "טרימה" שאין מרווח למורי מברך בורא פרי העץ, אבל המרוסקין למורי ברכנתן שהכל. והבית יוסף (סימן ר"ד) תלי לה במח' רשי"י והרמב"ם (הבא לעיל אותן) מהו טרימה". וכיון דקיים לנו קרמב"ם ש"טרימה" הינו שמיעבן טרימה. למילא פסק בשולחן ערוך (ר"ב ס"ז) שפאוידל"א למורי, למילא למורי פסק בשולחן ערוך ברכתו בורא פרי העץ. והרמ"א חשש לכתהילה לדעת תרומות הדשן לברך שהכל. והמגן אברחים (משב"ז סק"ד) שכתב, שאפשר שוגם התרומות הדשן למד "בטרימה" כרמב"ם ופאoidel"א שאני, כיון שמערבין בו גם דבש ותבלין.

(יא) גם, שתיתא. עיין מה שפירש רשי". והרמב"ם (פ"ג מברכות ה"ג) פי' כמה של א' מה' מני דגן שלשלקו וערבו במים או בשאר משקין.

(יב) גם, הא בעבה הא ברבה. עיין תוס' ד"ה והוא תנן, שפירשו שעבה באה לسعוד ורכה לשחות. והרמב"ם כתוב, דעבה הינו שראוי לאכילה וללועטו ורכה הינו שראוי לשתייה. והשולחן ערוך (ר"ח ס"ז) העתיק לשונו, וכותב שם המשנה ברורה (סק"ב) בשם האחרונים שלשון ליעסוו לאו דוקא, דהעיקר שלא יהיה רך לשתייה.

(יג) גם, רכה לרפואה כא עבדי לה. כתוב בתלמידי רבינו יונה, שאין הטעם שمبرך על רכה שהכל משום שעשויה לרפואה, ודודאי מה שאוכל הדבר לרפואה אינו גורע ברכתו, אלא כוונת

בא) בא"ד. ומיהו הרוב אלפס כתב וכו'. עיין בתלמידי ריבינו יונה וברא"ש שביארו, דהרי"ף סבר שהכרעה שהכריע רב חסדא היא כנגד כל האמוראים שסתמו שלקלות ברכנתן בורא פרי האדמה, וכיון דלמסטקנא נדחו דברי האומר שלקלות מברך עליהם שהיכל, קיימת לנו שלקלות ברכנתן בורא פרי האדמה ודלא בהכרע דר"ח. והרא"ש סבר כתוס', וכותב שאף שלמסטקנא אין צורך להכרעה דידיה, מכל מקום סברא טוביה היא ולכנן קיימת לנו כוותיה. והטור (בסיימון ר"ה) כתב, דסבירא ליה להרי"ף שלדעת שאר האמוראים בגמ' תומי וכורתינו משתנים למלויותא על ידי בשול, ודלא כר"ח דסבירא ליה שמשתנים לגירועה, ועיין בבית יוסף שתמה עליו, דודאי לשון הררי"ף לא משמע הכى. והאחרונים הארכו בביור דברי הטור. ועיין ט"ז (ר"ה סק"ב) שכותב שנוטחה מوطעית נזמנה לטור בדברי הררי"ף, יעוריין שם.

(בב) בסוחה"ד, ואגוז מטווגן בדבש מברך עליו בורא פרי העץ דאגוז עיקר. הרא"ש כתב שהחידוש שאף שם היה מטגנו בפני עצמו היה משתנה לגירועה והיתה ברכתו שהיכל, עכשו שטגנו בדבש כיון שנשתנה למלויותא ברכתו בורא פרי העץ, והקשו האחرونים לדבריו סתרו למה שכח בתלמידי ריבינו יונה (הבאו דבריו באות כ) דהכא באגוז שמתבהח מהמת הדבש כתבו התוס' והרא"ש שمبرכין עליו בורא פרי העץ, והט"ז (בר"ה סק"ג) דחק לחלק בין דבר שברכתו בורא פרי האדמה, לדבר שברכתו בורא פרי העץ, והניח בקושיא, והמגן אברהם (שם סק"ה) מישב, שבאגוז הティיגן בא להשביח את האגוז ולא את הדבש, ומה לי משבייח במים או בדבש, מכל מקום השבייח את האגוז, מה שאין כן בתומי וכורתינו, דאין הבישול בא להשביחם, אלא הם באים להשביח את הבשר, אלא שמלילא השבחו בעצם, ובاهאי גונא אמרינן כיון שאין השבח מגופם נשתנה ברכתם לגירועה, ועיין בטור (בסיימון ר"ג) שהביא דעת הרוקח (בסיימון שמב) שגם המטגן אגוז בדבש מפסיד את ברכתו ומברך עליו שהיכל, כיון שהשכח הוא מהמת הדבש ולא מהמת עצמו. אלא שלדינא קיימת לנו כתוס' והרא"ש.

הרוקח (סיימון שב"ט) כתוב טעם נוסף לבוצע בי' אצבעות, כדי לרמזו שקיים את י' המצוות שמקיימים בפת משעת חorigה עד האכילה, יערוייש. ומקרו בירושלמי (חלה פ"א ה"ו). ועיין שלוחן ערוך (קס"ז ס"ז) מה שכתב עוז.

(ז) גמי, כל שתחילהו שהכל נהייה בדברו, שלקו בורא פרי האדמה משכחת לה בכרכא וכו'. בתוס' ד"ה משכחת לה, ביארו שדברים אלו, טובים מבושלים יותר מחיים, ומשמע שהגם שם טובים כשם חיים, מכל מקום כיוון שייתבר טובים כשם מבושלים, מברכים עליהם כשם חיים שהיכל. ולשון תלמידי ריבינו יונה כגון דבר שאינו נאכל חי. ומשמע שאם נאכל כשהוא חי, אף שטוב יותר כשהוא מבושל, מברכין עליו לעולם בורא פרי האדמה, וכותב המגן אברהם (סיימון רה סק"ג) דאף שלשון השולחן ערוך (שם ס"א) בתוס', מכל מקום המנהג כתלמידי ריבינו יונה. ועיין משנה ברורה (שם סק"ג ור"ב סק"ד) שכותב שהחרונים הסכימו כתוס' וכלשון השולחן ערוך, אלא שמלילא מקום בעין שדרך רוב בני אדם לאוכלים דוקא מבושלים ולא חיים.

(יח) גמי, משכחת לה בתומי וכורתינו. בחידושי הרשב"א הביא בשם הראב"ד שאפילו אינם משתנים לגירועה על ידי בישול, אלא שלא משתבחים, נמי מברכין עליהם בישול שהיכל, והקשה, אם כן מה שאלת הגמ' תחילה בורא פרי האדמה שלקו שהכל היכי משכחת לה, הא משכחת לה בכל הירקות שברכנתן בורא פרי האדמה ואין משתבחין על ידי בשולן, אמן הרשב"א גופיה סבר כתוס'.

(יט) גמי, אלא ממש דבעינן טעם מצה וליכא. הקשה בתלמידי ריבינו יונה הא לא מצינו דבעינן במצה טעם,ADRBA, מצה היא לחים עוני. ותירץ בשם רבני צraft, דהפרוש דבעינן טעם מצה, היינו עניה, ולמבושלת טעם מצה עשרה. (כ) תוס' ד"ה משכחת לה וכו'. ויש לומר דהיאנו בשביב הבשר והמלח שבתוכן. כתוב תלמידי ריבינו יונה, דמשום הци אוף במבשל תומי וכורתינו עם בשר ומלח דנסתנו למלויותא, הפסידו את ברכנתן ומברך עליהם שהיכל. והעתיקו הרמא"א להלכה (בסיימון ר"ח ס"א).

הצטרף גם אתה לזו מדוי ה"דף היומי" בעיון!!!

**זמן השיעור בדף היומי ע"י רבני הcolaל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30
בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קריית ספר מודיעין עילית ת"ז**

**יש אנשים שרצו לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבח
של אבן וכו'...**

**יתנדב עבورو איזה ספר הצrix לרביהם ללימוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת
שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשימת הנפטר... (ח"ח באחבת חסד"כ בפתח...)**

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 25/17 קריית ספר מודיעין עילית. טל/fax: 08-9741714 ©